

Återfynd av talgoxe *Parus major* och blåmes *Parus caeruleus* från märkningarna på Falsterbohalvön

Meddelande nr 49 från Falsterbo fågelstation

Christer Persson

Under tre på varandra följande höstar, 1965, 1966 och 1967, med invasionsartat uppträdande av blåmes i södra Sverige, ringmärktes i Falsterbo fågelstations regi ett mycket stort antal mesar. Från dessa märkningar erhöles ett så stort antal återfynd, att det för första gången blev möjligt att bedöma utsträckningen och det tidsmässiga förloppet hos en mesinvasion, som berört södra delen av Skandinavien. Det är därför av intresse att inom ramen för en uppsats redovisa dessa fynd.

Märkningarna av talgoxe har likaledes vid detta laget avkastat en del återfynd, dock inte en lika stor mängd. Dessa fynd redovisas och behandlas också i sin helhet.

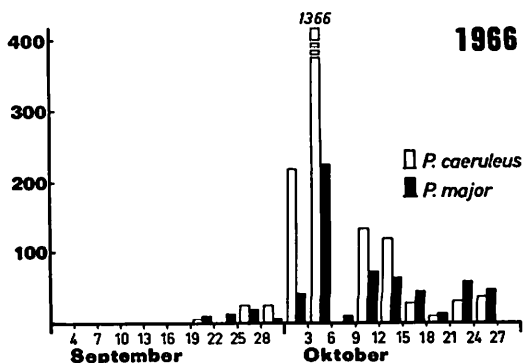
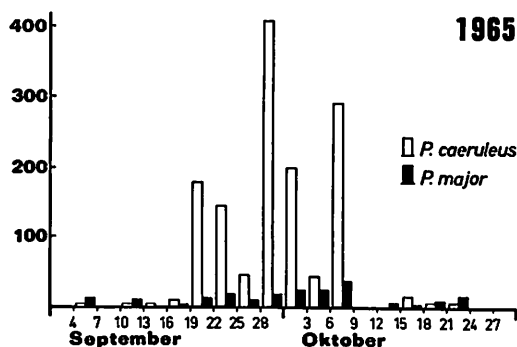
Återfynd av Falsterbomärkta mesar har tidigare publicerats av Enemar (1955, 1957) och Fritz & Nilsson (1960). Ulfstrand (1962) sammanfattar och diskuterar dessa fynd. Resultaten av de nordiska ringmärkningscentralernas märkningar har behandlats av Rendahl (1959).

1. Märkningarna

Figur 1 visar märksiffrorna, adderade över tre-dagarsperioder för åren 1965 och 1966. Av blåmes märktes 1965 i september 804, oktober 554, 1966 i september 50, oktober 1950. Av talgoxe märktes 1965 i september 83, oktober 119, 1966 i september 45 och oktober 565 ex.

Ur stapeldiagrammet framgår tydligt att blåmesinvasionen 1965 utlöstes tidigare än det följande årets rörelse. Numerären för både talgoxe och blåmes var lägre 1965 än 1966.

Det tidiga uppträdandet av blåmes 1965, som f.ö. sammanföll med ett tidigt massuppträdande av grönsiska *Carduelis spinus*, har inte många motsvarigheter under observationsperioden vid Falsterbo fågelstation sedan 1949; det är blott 1952 som man möter ett liknande tidigt utbrott. De gränser som Ulfstrand (1962) sätter för de bägge arternas huvudsträck (sista tredjedelen av september till oktober månads utgång) överskrides inte under något av åren.

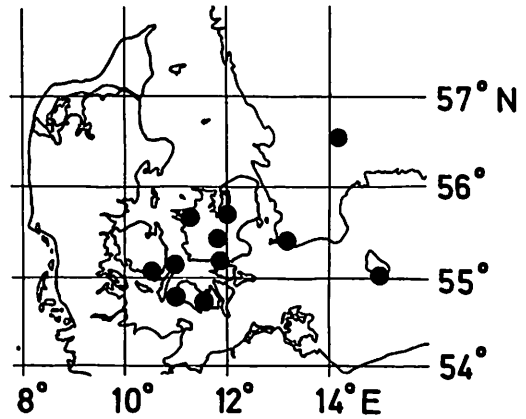

Figur 1. Märksiffror för blåmes *Parus caeruleus* och talgoxe *P. major* under höstmånaderna 1965 och 1966, adderade över tredagarsperioder. Verksamheten var nedlagd under fjärde tredagarsperioden i oktober 1965.

Ringing totals for blue tit and great tit during the autumns 1965 and 1966, added to three-day intervals. Ringing was not carried out during the fourth three-day interval in October 1965.

Figur 2. Återfynd av blåmesar *Parus caeruleus*, märkta i Falsterbo (pilen) 1965. De enskilda fynden kan identifieras med hjälp av numreringen.
Recoveries of blue tits, ringed in Falsterbo (arrow) 1965. Each number refers to one recovery in the text.

Figur 3. Återfynd av blåmesar *Parus caeruleus*, märkta i Falsterbo 1966. De enskilda fynden kan identifieras med hjälp av koordinatnätet.
Recoveries of blue tits, ringed in Falsterbo 1966. Each recovery can be identified by using the coordinate grid.

2. Återfynd av blåmesar, märkta 1965–1967

Fyndredovisningen är gjord efter internationell standard. Där så varit möjligt har avstånd och kursvinkel räknats ut efter formler som angetts av Fredga & Fredga (1962). I övriga fall har avstånden mätts upp på karta och riktningarna angetts approximativt. "StW" betyder "south to west" och anger basriktning samt åt vilket vä-

derstreck angiven kursvinkel räknats från basriktningen. Fynden som följde invasionen 1965 är inritade på karta (figur 2), fynden från 1966 på motsvarande sätt i figur 3. I samtliga fall är märkloken Falsterbo (koordinater 55.23 N/12.50 E). Den förflutna tiden mellan märkning och återfynd har angetts i år, månader och dagar.

1.	1.284.340	.	fl.	23.9.1965	
		V		29.9.1965	Aflandshage (55.23 N/12.36 E), Köpenhamn, DANMARK. 6 dagar, 24 km NW.
2.	1.284.475	.	fl.	25.9.1965	
		x		(16.1.1966)	Bröndbystrand (55.37 N/12.26 E), DANMARK. 36 km NW.
3.	1.284.608	.	juv.	28.9.1965	
		V		16.2.1966	Westerland (54.54 N/8.19 E), Sylt, TYSKLAND. 4 mån. 18 dagar, 312 km, 75,8° StW.
4.	1.284.742	.	fl.	29.9.1965	
		V		5.10.1965	Hiddensee (54.30 N/13.07 E), TYSKLAND. 6 dagar, 100 km S.
5.	1.284.910	.	fl.	29.9.1965	
		V		7.11.1965	Ö. Karaby (55.53 N/13.11 E), Skåne, SVERIGE. 39 dagar, 59 km NNE.
6.	1.285.568	.	fl.	2.10.1965	
		V		17.10.1965	Echthausen (51.30 N/7.55 E), TYSKLAND. 15 dagar, 540 km, 39,2° StW.

CHRISTER PERSSON

7.	1.291.309	. fl.	8.10.1965	
		x	11.10.1965	Löddeköpinge (55.45 N/13.01 E), Skåne, SVERIGE. 3 dagar, 44 km NNE.
8.	1.291.535	. fl.	9.10.1965	
		xA	8.4.1966	Osby (56.23 N/13.59 E), Skåne, SVERIGE. 6 mån., 130 km NE.
9.	2.174.090	. juv.	2.10.1964	
		V	5.12.1965	Neerpelt, Limburg (51.13 N/5.25 E), BELGIEN. 1 år 2 mån. 3 dagar, 675 km, 50,1° StW.
10.	2.252.933	. fl.	3.10.1966	
		x	(4.1.1967)	Brandelev, Naestved (55.13 N/11.52 E), Själland, DANMARK. 65 km WSW.
11.	2.252.959	. fl.	3.10.1966	
		x	(9.2.1967)	Kappel (54.46 N/11.01 E), Lolland, DANMARK. 135 km SW.
12.	2.252.988	. fl.	3.10.1966	
		V	22.1.1967	Äskva, Älmhult (56.34 N/14.10 E), Småland, SVERIGE. 3 mån., 19 dagar, 150 km NE.
13.	2.253.739	. fl.	4.10.1966	
		x ♀	22.3.1967	Nordstrand (55.10 N/10.57 E), Langeland, DANMARK. 5 mån., 18 dagar, 120 km WSW.
14.	2.265.422	. fl.	4.10.1966	
		x	(8.1.1967)	Skytts Vemmerlov (55.25 N/13.09 E), Skåne, SVERIGE. 22 km E.
15.	2.264.127	. fl.	4.10.1966	
		V	28.11.1966	Viskinge, Svebölle (55.40 N/11.16 E), Själland, DANMARK. 1 mån., 24 dagar, 100 km WNW. (Denmark 8048150 påsattes).
16.	2.264.531	. fl.	5.10.1966	
		/?/	(29.3.1967)	Hvidkilde (55.05 N/10.32 E), Fyn, DANMARK. 150 km WSW.
17.	2.265.584	. fl.	5.10.1966	
		0	(24.11.1967)	Gershøj (55.43 N/11.59 E), Själland, DANMARK. 65 km NW.
18.	2.266.074	. fl.	12.10.1966	
		?	28.1.1968	Holeby (54.43 N/11.59 E), Lolland, DANMARK. 1 år 3 mån., 9 dagar, 115 km SW.
19.	2.266.498	. fl.	13.10.1966	
		x	8.12.1966	Mellan Ringsted och Torpe (55.27 N/11.48 E), Själland, DANMARK. 1 mån. 25 dagar, ca 65 km W.
20.	2.265.099	. fl.	4.10.1966	
		V	15–17.3.1968	Smålyngen (55.03 N/14.59 E), Bornholm, DANMARK. 1 år 5 mån., 13 dagar, 140 km ESE.
21.	2.270.377	. fl.	26.9.1967	
		x	2.4.1968	Fensmark (55.17 N/11.49 E), Själland, DANMARK. 6 mån., 6 dagar, 65 km WSW.
22.	2.270.523	. ad.	2.10.1967	
		x	ca 10.3.1968	Ornebjerg (55.02 N/11.56 E), Själland, DANMARK. ca 5 mån., 70 km SW.

3. Återfynd av talgoxar, märkta 1961–1967

23.	2.016.365	. fl.	3.9.1961	
		x	22.3.1962	Skanörs ljun (55.23 N/12.52 E). Malmö (55.36 N/13.00 E), SVERIGE. 6 mån., 19 dagar, 25 km NNE.
24.	2.016.757	. juv.	2.10.1961	Falsterbo (55.23 N/12.50 E)
		x	29.10.1961	Lövdala (55.26 N/13.09 E), Skåne, SVERIGE 27 dagar, 22 km ENE.
25.	3.061.028	. juv.	10.10.1961	ibid.
		x	23.2.1962	Håslöv (55.26 N/13.03 E), Skåne, SVERIGE. 4 mån., 13 dagar, 15 km ENE.
26.	2.131.534	. fl. ♂	8.11.1963	ibid.
		x	23.12.1963	Svedala (55.30 N/13.15 E), Skåne, SVERIGE. 1 mån., 15 dagar, 30 km NE.
27.	2.132.853	. fl.	1.9.1964	ibid.
		V	15.5.1965,	19.5.1966, 28.4.1967 Kongeskov, St. Heddinge (55.19 N/12.40 E), Själland, DANMARK. 2 år, 7 mån., 27 dagar, 27 km SW.
28.	2.212.452	. fl.	11.9.1965	ibid.
		x	28.11.1965	Vordingborg (55.01 N/11.55 E), Själland, DANMARK. 2 mån., 17 dagar, 72 km SW.

29.	2.252.926	. fl.	3.10.1966	ibid.
	V		7.12.1967	Kongelunden (55.34 N/12.35 E), Köpenhamn, DANMARK. 2 mån., 4 dagar, 25 km NW (Denmark 9163046 påsattes även).
30.	2.264.889	. fl.	6.10.1966	ibid.
	V		19.10.1966	Dragör (55.36 N/12.40 E), Själland, DANMARK. 13 dagar, 25 km NW.
31.	2.264.927	. fl.	11.10.1966	ibid.
	V		20.12.1966	Nakskov (54.50 N/11.09), Lolland, DANMARK. 2 mån., 9 dagar, 125 km SW.
32.	3.170.420	. fl.	20.10.1967	ibid.
	V		22.2.1968	Aflandshage (55.33 N/12.36 E), Köpenhamn, DANMARK. 4 mån., 2 dagar, 24 km NW.
33.	3.170.453	. fl. ♀	20.10.1967	ibid.
	V		18.11.1967	Kongelunden, Köpenhamn, DANMARK. 29 dagar, 25 km NW.
34.	2.270.986	. juv. ♀	23.10.1967	ibid.
	V		5.3.1968	Aflandshage, Köpenhamn, DANMARK. 4 mån., 13 dagar, 24 km NW.

4. Diskussion

Skillnaden mellan blåmesinvasionerna 1965 och 1966 står inte bara att finna i det tidsmässiga förloppet. Rörelsen 1965 tycks ha nått längre ned på kontinenten än det följande årets rörelse, trots att individantalet att döma av ringmärkningssiffrorna varit störst 1966. Man måste dock tillfoga, att det är vanskligt att dra slutsatser ur ett så litet återfyndsmaterial som det här är frågan om. Flera drag pekar emellertid i samma riktning. Mot fyra återfynd från Tyskland/Belgien under vintern 1965–66 står sju fynd från de danska öarna under den påföljande vintern.

Fynden under de två sträckperioderna på vår och höst ligger ofta på näs eller uddar i det danska ölandet – tydligt när det gäller fynden 11, 13, 22 och 28 – ett förhållande som illustrerar mesarnas bundenhet till land även efter passagen av Öresund. För en fågel, som har lyckats ta sig över till Själland/Mön kan det återstå många kritiska passager i kedjan Falster–Lolland–Langeland–Fyn/Ärö–Als, och i detta förhållande vill jag söka förklaringen till att en så pass kraftig invasion som 1966 års kan hejdas inom ett så relativt litet område som det här är frågan om. Ogynnsamma vindförhållanden har också spelat in under hösten 1966.

Fynden ligger väl samlade kring SV-axeln, och den kartbild, som figurerna 2 och 3 till-sammans tagna ger, motsäger tanken att spridningen skulle vara slumpartad. Medelkursvinkeln för fjorton fynd är ca 77° från syd, dvs. en medelriktning WSW. Detta överensstämmer tämligen väl med Mohrs (1962) resultat. Vid

sin behandling av de tyska blåmesarnas sträckförhållanden kommer han till slutsatsen, att dessa fåglar uteslutande utvandrar i sydvästsektorn.

Fynden 18 och 20 kan möjligen hänföra sig till fåglar som bosatt sig på de danska öarna efter övervintringen.

Talgoxen blir mycket hastigt modfärdad efter konfrontationen med havet vid Falsterbo. I spåren på den magnifika invasionen 1961 (Ulfstrand 1962) har följt fynd, som visat att fåglarna återvänt och dragit sig tillbaka till Skånes inland – den maximala förflyttning som är belagd är tre mil. Återfynden från följande år visar att talgoxen lätt vänder och ger sig upp till närmaste stad: Köpenhamn eller Malmö. När det gäller att förklara koncentrationen av mesfynd till städerna får man inte bara se till deras geografiska läge. På grund av den omfattande matningen i parker och trädgårdar blir städerna en naturlig reträttplats för många mesar de år då stapelfödan tryter i de svenska och danska bokskogarna. Perrins (1966) trycker på städernas nya roll i det komplex av födotillgång, väderleksfaktorer och endokrin utveckling, som utlöser och styr förloppet hos en invasion. Städerna (eller urbaniseringen) är en ny, något irrationell faktor, som på lång sikt kanske kan påverka mesarnas invasionsartade flyttning i grunden. Den ovanliga bild, som de tolv talgoxfynden erbjuder, understödjer denna uppfattning.

Mohr redovisar en längsta förflyttning på 1 450 km för de tyska blåmesarna. Vidare finns det mer än 25 fynd, som faller inom avstånd mellan 500 och 1 000 km från märkplatsen.

För talgoxen ligger det nära till hands att peka på fåglarna från Vitryssland och Ukraina, som många år vandrar sträckor av storleksordningen 1 000 km (se t.ex. Erard 1967, 1968, Schifferli 1965, 1967). Båda dessa populationer, den tyska blåmespopulationen och den ryska talgoxpopulationen, betecknas också med rätta som partiella sträckare.

Det är alltså uppenbart att bägge arterna har kapacitet för längre förflyttningar än de som

är belagda genom fynden från Falsterbo. I den fördelning, som de svenska fynden uppvisar, har vi främst att se en illustration till den dämpande inverkan på en flyttningsrörelse, som sundet mellan Skåne och den danska övärlden utövar. En stor del av de hejdade fåglarna absorberas av städerna på ömse sidor om Öresund.

För genomläsning och kritik vid utarbetandet av uppsatsen tackas Gunnar Roos, Sören Svensson och Staffan Ulfstrand.

Litteratur

- Enemar, A. 1955. Ringmärkningsverksamheten vid Falsterbo fågelstation 1947–1953. *Vår Fågelvärld*, 14: 155–165.
 — 1957. Ringmärkningsverksamheten vid Falsterbo fågelstation 1954–1956. *Vår Fågelvärld*, 16: 20–36.
 Erard, C. 1967. Le Baguage des Oiseaux en 1964. *Bull. CRMMO*, No 18. Paris 1967.
 — 1968. Le Baguage des Oiseaux en 1965. *Bull. CRMMO*, No 19. Paris 1968.
 Fritz, B. & Nilsson, R. 1960. Ringmärkningsverksamheten vid Falsterbo fågelstation 1957–1958. *Vår Fågelvärld*, 19: 208–220.
 Fredga, K. & Fredga, K. 1962. Beräkning av "teoretiska fågelvägen". *Vår Fågelvärld*, 21: 205–207.

- Mohr, R. 1962. Ergebnisse der Beringung deutscher Blau-meisen (*Parus caeruleus*). *Die Vogelwarte*, 21: 210–219.
 Perrins, C. M. 1966. The effect of beech crops on Great Tit populations and movements. *British Birds*, 59: 419–432.
 Rendahl, H. 1959. Die Wanderungen der schwedischen Meisen mit Berücksichtigung des gesamten fennoskandischen Gebiets. *Bonner zool. Beitr.*, 10: 351–386.
 Schifferli, A. 1965. Schweizerische Ringfundmeldung für 1963 und 1964. *Orn. Beobachter*, 62: 125–169.
 — 1967. Bericht der schweizerischen Vogelwarte Sempach für die Jahre 1965 und 1966. *Orn. Beobachter*, 64: 152–197.
 Ulfstrand, S. 1962. On the nonbreeding ecology and migratory movements of the Great Tit (*Parus major*) and the Blue Tit (*Parus caeruleus*) in southern Sweden. *Vår Fågelvärld*, suppl. 3.

Summary: Recoveries of *Parus major* and *P. caeruleus*, ringed on Falsterbo Peninsula.

(Report No. 49 from Falsterbo Bird Station.)

22 recoveries of Falsterbo-ringed *Parus caeruleus* from the invasions 1965, 1966, and 1967, and 12 recoveries of *P. major* from the years 1961–1967 are listed and discussed. The recoveries offer our first opportunity to track an invasion, passing over S. Scandinavia. Two *P. caeruleus* from 1965 flew 540 and 675 kms., whereas no flight distance from

the 1966 invasion exceeds 150 kms. The Danish isles thus completely absorbed this year's invasion. The recoveries further reveal that a proportion of the birds returned to the northeast, which is also confirmed by observations. *P. major* seldom goes farther than to Sealand (7 recoveries). Four birds had returned to the coastal region of S. Scania.

Författarens adress: Västergatan 20, S-211 21 Malmö.